

Konjunktur- och arbetslöshetsbedömning

Oktober 2022

Förord

Arbetsförmedlingen presenterar bedömningar för utvecklingen på arbetsmarknaden två gånger per år. De ekonomiska utsikterna har försvagats sedan den senaste bedömningen gjordes, och det finns en större osäkerhet kring konjunktorens utveckling och förlopp framöver. Arbetsförmedlingen väljer därför att redogöra för det osäkra konjunkturlägets effekter på arbetsmarknaden framåt i denna PM. I samband med Arbetsförmedlingens nästa åiterrapportering till regeringen av *Prognoser för utbetalningar 2022-2025* i november redovisas uppdaterade bedömningar av inskrivna arbetslösa under prognosperioden. Därefter kan ytterligare revideringar av Arbetsförmedlingens bedömningar av såväl konjunkturutvecklingen som utvecklingen på arbetsmarknaden komma att presenteras i samband med att *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022* publiceras den 14 december.

Solna 27 oktober 2022

Eva Samakovlis
Analysdirektör

1 Konjunkturläget karaktäriseras av stor osäkerhet

Sedan Arbetsförmedlingens senaste bedömning av konjunktur och arbetslöshet, i ett perspektiv som sträckte sig fram till 2023, har osäkerheten kopplat till prognosbedömningarna ökat påtagligt. Att osäkerheten ökat hänger i hög grad ihop med den geopolitiska utvecklingen, som bland annat ger avtryck i kraftigt stigande energipriser, både i Sverige och i omvärlden. Därtill råder ett fortsatt högt inflationstryck i de flesta sektorer av ekonomin. En kraftfullt stigande inflation, med snabba och kännbara prishöjningar på basvaror, som världens centralbanker försöker bekämpa genom åtstramningar av penningpolitiken med stigande räntor för privatpersoner och företag som följd, är vad som i nuläget karaktäriserar många av världens ekonomier. I takt med att konjunkturen väntas försvagas på sikt finns även en överhängande risk för att den svenska exporten minskar under nästa år (2023) till följd av en vikande efterfrågan i omvärlden.

Den historisk höga inflationen har inneburit sänkta reallöner vilket har urholkat hushållens köpkraft. Konjunkturinstitutets senaste bedömning för inflationsutvecklingen pekar dock på en tydligt dämpad inflationstakt under 2023, vilket i sig illustrerar den utmaning som Riksbanken står inför vad gäller hur mycket penningpolitiken ska stramas åt i närtid.¹ Även den kommande avtalsrörelsen mellan arbetsmarknadens parter kan öka riskerna för större svårigheter att hantera inflationsförväntningarna. Samtidigt diskuteras både i Sverige och inom EU olika åtgärder och förslag på ekonomiska stöd och kompensation till både hushåll och företag för att mildra effekterna av de kraftigt stigande energipriserna. Det är av betydelse att dessa stöd är väl avvägda för att inte äventyra centralbankernas ambition att pressa ner inflationen den närmaste tiden.

1.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden i konjunkturavmattningen

Arbetsförmedlingen har i sina senaste prognosbedömningar beskrivit att en avmattning i ekonomin och på arbetsmarknaden kommer ske under 2022-2023 till följd av ökad inflation och höjda räntor.² Avmattningen har i föregående bedömningar bedömts som måttlig och med en begränsad effekt på arbetsmarknaden. Riskerna för en sämre utveckling bedömdes dock som stora. Hur mycket den ekonomiska aktiviteten kommer att falla och hur mycket arbetslöshetsnivåerna kommer att öka är svårt att bedöma i nuläget. Utvecklingen hänger i hög grad ihop med den pågående energikrisen i Europa samt hur snabbt världens centralbanker lyckas bekämpa och balansera det rådande inflationstrycket. Den ökande osäkerheten höjer även svårighetsgraden för beslutsfattarna att manövrera ekonomin till ett mer balanserat konjunkturläge.

¹ Konjunkturläget september 2022, Konjunkturinstitutet

² Arbetsmarknadsutsikterna våren 2022, Arbetsförmedlingen Analys 2022:13

Arbetsmarknaden har utvecklats starkare än väntat under tredje kvartalet 2022 tack vare en fortsatt stor efterfrågan på arbetskraft som fått arbetslösheten att fortsätta falla. Arbetsförmedlingens bedömning av arbetslöshetsnivån för 2022 har därför revideras ner något jämfört med tidigare bedömningar från i somras.

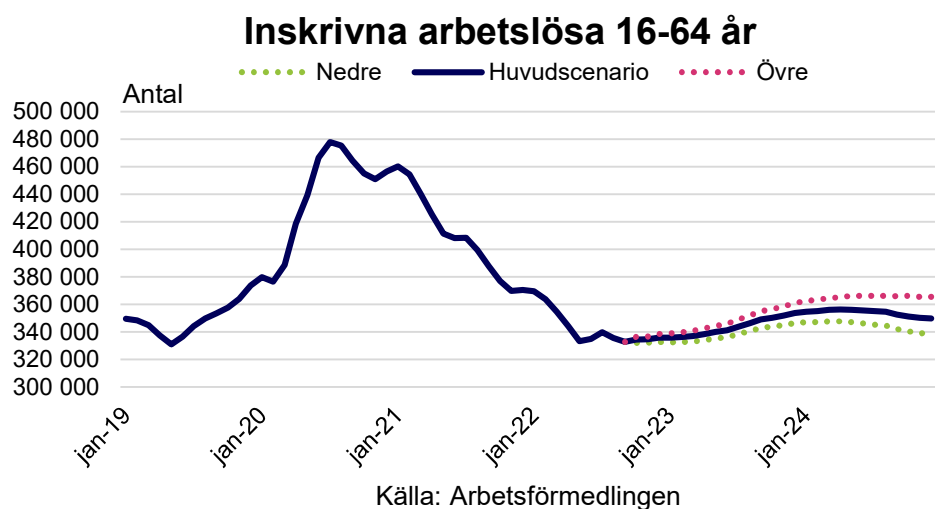
Aktiviteten i den svenska ekonomin väntas dock försvagas framöver med tyngdpunkt på det första kvartalet 2023. Bedömningen görs mot bakgrund av att det är först då som hushållen mer kännbart kommer att begränsas av de ökade priserna och räntenivåerna. En följd av att aktiviteten i ekonomin minskar mer påtagligt är att efterfrågan på arbetskraft faller mer markant. Det påverkar dock arbetslöshetsnivåerna mer tydligt först under andra kvartalet 2023. Arbetsförmedlingens bedömning är att arbetslösheten kommer att öka under 2023 och under första halvåret 2024 för att sedan tryckas tillbaka igen under andra halvan av 2024. Även långtidsarbetslösheten har sjunkit under 2022 men den ökade arbetslösheten nästa år medför att även långtidsarbetslösheten ökar under andra halvan av 2023 och under 2024.

Vår bedömning är att det är branscher som har en hög exponering mot privata hushåll och privat konsumtion som inledningsvis kommer att påverkas av nedgången. Utvecklingen kan kopplas till att hushållen blir reellt fattigare och får ett mindre konsumtionsutrymme i takt med den höga inflationen. I en situation med bestående prisökningar på basvaror, energi och boende – utan medföljande löneökningar – är det sannolikt att hushållen väljer att dra ned på den icke nödvändiga konsumtionen. Det kan exempelvis handla om sådant som restaurangbesök och sällanköpsvaror som exempelvis kläder, möbler och elektronik.

Den svenska arbetsmarknaden har dock visat sig motståndskraftig och överraskat positivt under i princip hela perioden efter pandemins initiala skede. Utvecklingen av antalet arbetslösa har hittills under 2022 varit bättre än väntat. Att arbetsmarknaden är så motståndskraftig kan åtminstone delvis kopplas till att arbetsmarknaden karaktäriseras av en utbredd bristproblematik. Det medför att ekonomin kan minska utan att arbetslösheten går upp tills en mer balanserad arbetsmarknad har uppnåtts. Det kan innebära att arbetsgivare är måna om att behålla sin personal av rädsla för att ha svårighet att återrekrytera när ekonomin vänder uppåt. Däremot är risken stor att antalet nyrekryteringar minskar och därmed får nya på arbetsmarknaden, exempelvis ungdomar, svårare att etablera sig. Vår bedömning är att denna bristsituation i allt väsentligt kommer att bestå under prognosåren. Vi håller det inte för osannolikt att den i delar kommer att tillta, eftersom arbetsgivarna i stor utsträckning söker efter kompetens med hög utbildning. Utbildningsväsendet hinner inte med att möta efterfrågan samtidigt som delar av arbetskraften har svårigheter att tillgodose sig utbildningar. Därmed bedömer vi en fortsatt stor brist på efterfrågad kompetens under prognosperioden.

1.2 Osäkerhetsfaktorer ökar risken för en sämre utveckling

Läget är som tidigare beskrivits svårbedömt och det finns risk för en något svagare utveckling på arbetsmarknaden än vad vårt huvudscenario visar. Rysslands alltmer utdragna krig i Ukraina ökar risken för än mer betydande och allvarliga negativa ekonomiska konsekvenser. Redan före krigsutbrottet i Ukraina steg inflationen i Sverige och i många andra länder, delvis beroende på stimulanser under pandemin samtidigt som utbudet minskade i och med den lägre produktionstakten och problem med leveranskedjor. Inflationen drivs nu på av stigande energi- och matpriser, delvis till följd av situationen i Ukraina.

Arbetsförmedlingen bedömer att antalet inskrivna arbetslösa ökar från och med andra kvartalet 2023. Arbetslösheten fortsätter därefter att öka fram till andra halvåret av 2024, då den trycks tillbaka. Osäkerheten är dock stor och visualiseras i diagrammet ovan, där utvecklingen kan bli både bättre och sämre än förväntat scenario. Huvudscenariot innebär ett genomsnittligt antal inskrivna arbetslösa på 343 000 i år, jämfört med den tidigare bedömningen på 345 000 inskrivna arbetslösa.³ För nästa år bedöms nu antalet inskrivna arbetslösa uppgå till 344 000, mot tidigare 340 000 personer. Under 2024 bedöms antalet uppgå till 354 000 personer i genomsnitt.

	Bedömning antal inskrivna arbetslösa 16-64 år oktober 2022	Bedömning antal inskrivna arbetslösa 16-64 år juni 2022
P2022	343 000	345 000
P2023	344 000	340 000
P2024	354 000	-

Källa: Arbetsförmedlingen

³ Arbetsmarknadsutsikterna våren 2022, Arbetsförmedlingen Analys 2022:13

Som vi beskrivit har den svenska Riksbanken, liksom flera andra centralbanker, påbörjat en period av räntehöjningar. I kombination med den osäkerhet som Rysslands krig innebär kan det leda till minskade investeringar, en lägre privat konsumtion och att företagen blir mer återhållsamma i sina anställningsplaner. En sådan utveckling innebär negativa konsekvenser på arbetsmarknaden och ökar svårigheten att etablera sig på den. Eftersom nedgången framför allt bedöms drabba branscher som ofta erbjuder ingångsjobb på arbetsmarknaden, såsom restaurang och handel, kommer effekterna bli extra tydliga för de som ännu ej etablerat sig på arbetsmarknaden, såsom unga eller nyutexaminerade.

1.3 Arbetsförmedlingens beredskap för en ökad arbetslöshet

De ökade osäkerheterna kring den fortsatta konjunktur- och omvärldsutvecklingen har försvårat förutsättningarna att göra prognoser för arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen bedömer dock att de som i första hand kommer drabbas av den minskande aktiviteten i ekonomin och den generellt lägre efterfrågan är personer som har en svagare anknytning till arbetsmarknaden, varav många saknar en gymnasial utbildning. Dessa är som grupp överrepresenterade bland de som är inskrivna på Arbetsförmedlingen.

I takt med att arbetslösheten bedöms öka under nästa år väntas även antalet inskrivna arbetslösa med längre tider utan arbete att öka. Att motverka och bryta långtidsarbetslöshet är även fortsättningsvis helt centralt. Arbetssökande behöver i större utsträckning matchas till utbildning eller arbetsmarknadsnära insatser som i högre grad leder till jobb. För att öka chanserna till arbete är det viktigt att fler tar del av reguljära studier och arbetsmarknadsutbildningar. För många långtidsarbetslösa är utbildning inom det reguljära utbildningssystemet helt avgörande för att kunna konkurrera om jobben. Även praktik och upphandlade matchningstjänster är viktiga insatser som bidrar till att arbetssökande upprätthåller kontakten med arbetsmarknaden.

Även andra insatser behövs för att minska arbetslösheten bland dem som står längre ifrån arbetsmarknaden. Ofta krävs en kedja av insatser där praktik och andra arbetsplatsförlagda aktiviteter är viktiga komponenter som bidrar till att den arbetssökande upprätthåller kontakten med arbetsmarknaden. Forskning har visat att subventionerade anställningar generellt är den mest effektiva insatsen för att bryta långtidsarbetslöshet. Genom dessa erhålls arbetslivserfarenhet, språkträning och nätverk vilket förbättrar möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

Utvecklingen på arbetsmarknaden kännetecknas av större osäkerhet än någonsin. Beroende på vad som händer i vår omvärld och hur politiken hanterar bland annat stigande inflation och högre räntor kan arbetsmarknaden komma att utvecklas både bättre och sämre än lagt scenario. När utvecklingen kännetecknas av så stor osäkerhet är det extra viktigt att det finns en beredskap för att möta en konjunkturavmattning och en risk för ökande arbetslöshet.